

Jasenka Gudelj

Novopovijesni roman za deset ruku

Biti rođen sedamdesetih i imati bend nije neka novost, no postaje zanimljivije ako je on proizveo nekoliko uspjeha i preživio uozbiljivanje članova nakon tridesete. No ono što grupu Wu Ming čini tako različitom i tako privlačnom jest činjenica da njezini članovi ne muziciraju, već zajedno pišu, i to povijesne romane.

Njihova je prapovijest vezana uz *Luther Blisset Project*, nastao 1994. godine, kada diljem Europe niz umjetnika, aktivista i zafrkanata opće prakse odlučuje preuzeti jedan identitet, iskoristivši ime vrlo popularnog, ali ne osobito uspjehnog jamajčanskog nogometaša Luthera Blisseta, koji je većinu svoje karijere proveo u Engleskoj i kojeg je 1983. kupio FC Milan za milijun funti, a onda ga je nakon samo jedne sezone, zbog slabe igre, bio prisiljen vratiti matičnom Watfordu za polovicu plaćene svote. Petogodišnji plan tog pokreta uključivao je niz prijevара javnosti putem medija, na čiji se aljkav rad ukazivalo, poput panike prouzročene 1997. godine zbog navodnih crnih misa i obožavanja Sotone u pokrajini Lazio, ili izložbi nepostojećega srpskog umjetnika Darka Mavera, proganjanog od strane režima i ubijenog u zatvoru za vrijeme NATO-ova bombardiranja. Kraj prve petoljetke obilježen je ponovno lažnim ritualnim samoubojstvom, *seppukuom*, članova projekta, ali i izlaskom romana *Q*, djela četvorice njegovih bolonjskih aktivista. Knjiga čija se radnja zbiva u 16. stoljeću i bavi se vjerskim ratovima i odnosom Vatikana prema Lutheru u maniri najboljih djela špijunske literature postala je internacionalni bestseler i prevedena je na engleski, španjolski, njemački, nizozemski, francuski, portugalski, danski, poljski, grčki, ruski, češki i korejski jezik.

Početak 2000. godine piscima romana *Q* pridružuje se i peti član da bi zajedno formirali grupu Wu Ming, što na kineskom znači “bezimeno” ili “pet imena”, ovisno o izgovoru prvog sloga. Izbor imena objašnjen je kao izraz poštovanja prema kineskim disidentima, koji se njime služe u svojim traženjima slobodnoga govora i demokracije, ali i kao odbijanje suštava stvaranja književnih zvijezda. Pritom članovi grupe nisu anonimni, radi se o Robertu Buiu (Wu Ming 1), Giovanniu Cattabrigi (Wu Ming 2), Luci Di Meu (Wu Ming 3), Federicu Guglielmiu (Wu Ming 4) i Riccardu Pedriniu (Wu Ming 5), ali upravo kako bi izbjegli identifikaciju i određenu nepromjenljivost slike, odbijaju javne prezentacije svojega lika u vizualnim medijima. Godine 2000. izlazi roman *Asce di guerra* (Ratne sjekire), napisan zajedno s Vitalianom Ravagliem, talijanskim komunistom koji je pedesetih godina bio član internacionalne brigade koja se borila u Indokini, a dvije godine kasnije *54*, roman čije se brojne paralelne priče odvijaju 1954. godine i saštaju na jednomu mjestu: u Dalmaciji. Prošle je godine pak izdana *Manituana*, s radnjom smještenom u osvit Američkog rata za nezavisnost 1775. godine, “kada je sve još bilo moguće”. Koautori su i scenarija za film *Lavorare con lentezza* (Raditi sporo), čija radnja opisuje studentsku pobunu na Bolonjskom sveučilištu 1977. godine, kada je u sukobima s policijom poginuo student, i zatvaranje nezavisnog Radija Alice. Članovi grupe pišu i “solištičke” knjige, ali potpisuju ih imenom grupe i rednim brojem: *Havana Glam* iz 2001. i *Free Karma Food* iz 2006. godine potpisuje Wu Ming 5, *Guerra agli Umani* (Rat protiv ljudi) iz 2004. godine Wu Ming 2, a *New Thing* iz 2004. godine Wu Ming 1.

Pisanje u deset ruku može se učiniti kaotičnim, ali naoko razbarušene knjige Wu Minga pokazuju čvrstu strukturu i jedinstvo stila. Iako autori rabe mnoge glasove i tonove, to nije posljedica pojedinačnih načina pisanja članova benda,

već je postupak pisanja tako orkestriran, podjelom poglavlja i korekcija, da je konačni proizvod zaista u potpunosti djelo svih pet autora, a promjene registra svjesni izbori do kojih se dolazi konsenzusom. Razmišljanje o anonimnosti i mreži dovelo je i do toga da njihovi tekstovi nisu zaštićeni autorskim pravima: moguće ih je besplatno dobiti na internetu. Sintagma “copleft”, koja je obilježavala ovakav stav prema “copyrightu”, starija je nekoliko godina od danas popularne licence *Creative Commons* i potpuno je u skladu s filozofijom pokreta Luther Blisset.

Prije nego što će se 1999. godine pojaviti *Q*, generacija talijanskih pisaca rođena kasnih šezdesetih i sedamdesetih pisala je stvarnosnu prozu u kojoj je opisivala svoju pop- svakodnevicu, promoviranu gotovo programatskom zbirkom priča mladih autora *Gioventù Cannibale*, koju je 1996. izdao Einaudi (u Hrvatskoj prevedena pod naslovom *Animalije*, Naklada MD, 2001). Kao reakcija na tu tendenciju, četvorica autora, koji se još potpisuju kao Luther Blisset, odlučuju napisati djelo koje se neće baviti njihovim životima. Stoga posežu u povijest i odlučuju istražiti doba vjerskih ratova u Europi, toliko slično prošlom stoljeću, svjesni da ispisivanje stotina stranica romana koje opisuju davne događaje i atmosfere zahtijeva mnogo znanja i istraživačkog rada, makar imali i više glava. Istovremeno su primijetili da se u Italiji prodavao znatan broj knjiga čiji su protagonisti bili velike povijesne ličnosti, poput Aleksandra Velikog ili Napoleona. To ih je navelo na prihvaćanje načela svoga velikoga književnog uzora Jamesa Ellroya, koji kaže da povijest ne pišu protagonisti, već ljudi iz sjene. Stoga se u knjizi o Martinu Lutheru i budućem papi, kardinalu Carafi, ta dvojica nikada osobno ne pojavljuju, već priču pričaju Carafin agent *Q* i jedan njemački heretik s tisuću imena. U incipitu romana *Q* će reći: “Ja sam jedan od likova u pozadini slike.” Drugim riječima, autori pišu novohistorijski roman u kojem likovi nemaju glavne povijesne uloge, no nisu tek nošeni vrtlogom događaja, već i

njihovo djelovanje pridonosi velikom mozaiku ili pokreće niz povijesnih zbivanja i reakcija povijesnih ličnosti. Napučivši svoj roman bezbrojnim likovima i raširivši radnju od sjeverne Njemačke do Venecije, autori pokazuju da su svoje uzore našli u pikarskim i avanturističkim djelima, dok je fragmentarna struktura gotovo filmska, s kratkim rezovima i obrtanjem kamere, a isprepletanje epistolarne i dnevničke forme, imitirajući povijesni izvor, pridonosi uvjerljivosti ispričanog.

Sljedeće zajedničke knjige, *Asce di Guerra*, *54* i *Manituana*, odražavaju interes članova Wu Minga za povijesne trenutke i za razdoblja koja su oštala u sjeni, poput Američkog rata za nezavisnost ili pedesetih godina 20. stoljeća, desetljeća kada je veliki rat prošao, a *boom* šezdesetih još nije počeo. *54* ostaje jedno od rijetkih svjedočanstava o stavu današnje mlade generacije u Italiji o Drugome svjetskom ratu i poraću, u kojem Tito prekida sa Staljinom i špori se s Italijom oko Slobodnog Teritorija Trsta. Oni si dopuštaju ironiju kada pišu o riječima kao što su domovina ili komunizam i stavljaju ih u istu knjigu s gangsterom Luckyem Lucianom, koji 1954. godine bude izručen Italiji pa iz Napulja vodi mediteransku trgovinu drogom te s glumcem Caryem Grantom, kojeg šalju u Dalmaciju kako bi se susreo s Titom i razgovarao o mogućnosti snimanja filma o vođi jugoslavenskih partizana. Ponovno premreživši veliki prostor, od Napulja, Bologne i Trsta do Šipana, grupa Wu Ming igra se registrima i glasovima koji pričaju veliku priču o Hladnome ratu i popularnoj kulturi. I roman *54* doživio je svjetsku popularnost i preveden je na četiri jezika, a slijede njegov uvod i početni dio prvog dijela romana, u nadi da će cjeloviti prijevod naći izdavača.

Upotrijebljeni materijali:

1. službena stranica Wu Ming Foundation:

<http://www.wumingfoundation.com/>

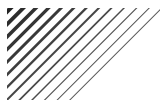
2. Raccontare la storia. La sfida narrativa di Luther Blisset/Wu Ming, Intervju autorice s Wu Mingom 2, koji se bazirao na njegovu konferencijskom priopćenju na skupu *Fare Storia: Storia e Narrazione*, Venecija, prosinac 2003, objavljen u: *Storia e Narrazione; Retorica, memoria, immagini*, ur. G. Guidarelli e C. Malacrino, Bruno Mondadori ed, 2005, str. 25-31.

Wu Ming

54

Priredila i prevela s talijanskog: **Jasenka Gudelj**

Gilbertu Centiu

Ne postoji nikakvo “poraće”.
Lude nazivahu “mirom” obično udaljavanje od fronte.
Lude branjahu mir pružajući ruku naoružanu novcem.
Za prvom dinom sukobi su se nastavljali. Kandže kimeričnih
životinja zabijene u meso,
Nebo puno čelika i dima, cijele kulture zbrisane sa Zemlje.
Lude se borahu protiv današnjih neprijatelja stvarajući su-
trašnje.
Lude se busahu u prsa, govorahu o “slobodi”, “demokraciji”,
“ovdje kod nas”, jedući
plodove racija i pljački.
Branjahu civilizaciju od kineskih sjena dinosaura.
Branjahu planet od privida asteroida.
Branjahu kinesku sjenu civilizacije.
Branjahu privid planeta.

///

Na oguljenomu je zidu netko napisao crvenom bojom SMRT
FAŠIZMU.
Poredali su ih pred njega.
Lica nisu odavala ništa. Zatvorena, odsutna. Poput prozora
u selu.

Kapetan povika naredbu četi. Talijanski se vojnici poredaše, puške na ramenu. Gotovo svi rezervisti. Časnik je bio najmlađi, s njegovanim brkovima, na čelu naherena kapa od sive tkanine.

Osuđenici podigoše oči kako bi krvnike pogledali u lice. Kako bi bili sigurni da su ljudi baš kao i oni. Bili su se navikli na smrt, čak i na vlastitu, navikli kroz tisuće prošlih generacija.

S druge strane oborene oči, zrcaljenje osjećaja.

Dva su reda nepomično stajala jedan nasuprot drugome, kao kipovi oštavljeni na livadi.

Jedan od zapovjednika protrlja štopalo o nogu, pokret automatski i groteskan.

Kapetan se okrenu prema kućama i naredi prevoditelju da se približi.

– Stanovnici ovog sela sakrili su komunističke pobunjenike! One iste koji su sinoć divljački ubili dvojicu talijanskih vojnika!

Prevoditelj prevede.

– Bili ste upozoreni! Tko god sakrije bandite, tko god im ponudi zaklon i smještaj, kriv je za kolaboracionizam i platit će životom!

Časnik pušti prevoditelja da prevede.

– Danas će deset stanovnika ovog sela biti strijeljano. Da to posluži kao primjer svakome tko namjerava pomagati banditima koji zagađuju ove planine!

Kada je prevoditelj završio, kapetan je ostao stajati, kožnih čizama zabijenih u blato, kao da očekuje odgovor od šačice nijemih kuća.

Ni znaka života. Čak je i zrak bio nepomičan.

Zavika: – Četo! Puške na rame!

Neuredan pokret prošao je kroz red vojnika, kao da su samo neki čuli zapovijed, dok su se drugi pomakli potaknuti prvima.

Jedna je puška kliznula u ruku.

– Reda, dodavola! Reda!

U tom trenutku tri vojnika razmijeniše znakove razumijevanja i okrenuše nišane. Jedan prema kapetanovoj glavi, druga dvojica prema suborcima.

– Svi stanite! Ovdje nitko neće pucati.

Kapetan probljedi: – Capponi, koji kurac radiš? Farina! Piras! Poslat ću vas na Prijeki sud!

Oštali su vojnici gledali zabezeknuto. Slijeganje ramenima, nevjerica.

– Kapetane, bacite pištolj na zemlju.

– Ovo je dezertiranje, ludi šte!

– Bacite pištolj ili će Farina pucati u vas.

Časnik oštade nepomičan, s oružjem uperenim u sljepoočnicu, zuba stisnutih od bijesa. Brzina misli pritiskala mu je mozak.

– Kapetane, ako bacite pištolj, pustit ćemo vas da odete.

Ovaj progovori sikćući: – Capponi, oduvijek sam znao da si bio komunističko govno. I što misliš učiniti? A? A vi oštali, koji kurac samo stojite? Hoćete da i vas strijeljaju?

Nitko ne odgovori. Pogledi se ukrstiše ne našavši oslonca. Ništa što bi ukazivalo što činiti. Znali su samo da ako razoružaju suborce, morat će ih strijeljati s ostalima.

Red se zaljulja, oštadoše ponešto izmaknuti, nesigurni u ono što bi se trebalo dogoditi.

Ljudi uza zid razrogačiše oči gledajući scenu.

– Bacite pištolj.

Časnikova je vilica bila tako stisnuta da nije više ništa uspijevao reći. Izvadi oružje iz futrole i pušti ga da padne.

Capponi ga pokupi i štavi za pojas.

– Možete ići – obrati se osuđennicima. – I vi isto.

Mahnu rukom i ovi, u nevjerici, jedan za drugim potrčase prema planini.

– Slušajte me dobro svi. Tko želi poći s nama, ja, Farina i Piras idemo gore pridružiti se pobunjenicima. Vi radite što hoćete, no kako je kapetan rekao, ako vas ulove naši, moguće je da vas

štrijeljaju, jer ste samo gledali. I dobro ste učinili, jer ubijati ove ljude je za mrcine.

Trojica pakuje naprtnjače i stave ih na leđa.

– Oh, trenutak, Romagna, ti si nas uvukao u tu situaciju, ti nas i izvuci.

– Ne, Rimljanine. U ovu te situaciju stavio Vitez Benito Mussolini. Sad svatko odlučuje za sebe.

– A mi ostali, di ćemo?

Farina mu se približi s kutijom municije pokupljenom s kamiona kojim su stigli: – Dođite i vi gore.

– Kod bandita? Ma oni će nas upucati!

Capponi štrese glavom: – Niš se ti ne brini, neće nas. Dođite za mnom.

– Eh, niš se ne brini, kaže – uputi se prema kamionu kunući.

– Što radiš? Ideš s njima? – upita jedan od ostalih.

Rimljanin podignu ramena: – A što ću tu? – pokazao kapetana.

– Ko da vjerujem ovome. Još će vas dati zatvoriti. Sposoban je i dat nas štrijeljati. A nije mi nikad baš bio ni simpatičan.

Pokupi naprtnjaču. – Da me vidi moja žena... Proklet bio ti, i tvoj ćaća, i tvoj... – dok se okretao, primijeti brz pokret, kapetan je nešto zgrabio iz prevoditeljeva pojasa.

– Ej!!!

Vittorio Capponi zapuca prvi i kapetan poleti prema zemlji, raznesene lubanje. Neki tamni predmet zakotrlja se uz njegov bok.

– Ručna bomba!

Svi se baciše na zemlju, ruku na glavama, zadržavajući dah.

Ne dogodi se ništa.

Malo kasnije netko otvori oči.

Zatim ispruži vrat.

Na kraju se usudi prići.

Ostadoše svi nepomični, kao začarani, proučavajući mjesto gdje je ležalo časnikovo tijelo koje je moglo iz njih isisati život.

Netko zahvali Madoni Karmelskoj što je Duceovo oružje za kurac.

Netko drugi pljunu.

Prevoditelj je oštao sjediti podignutih ruku: – Ne pucati, Talijani! Ne pucati, ja neduzan! – no nitko ne obrati pažnju na njega.

Farina dade znak Capponiu da krenu: – Daj, Romagna, idemo.

Trojica potegnuše uzbrdo puteljkom dobrim korakom, Sardinac na čelu.

Rimljanin, bez uvjerenja, krenu za njima, špotičući se i okrećući se više puta da pogleda leš, kao da je očekivao da će vidjeti kako se pridiže.

Oštali ne rekoše ništa. Ojađene geste. Napokon, jedan po jedan pokupiše naprtnjače i krenuše u koloni za prvima.

II. *Slobodni Teritorij Tršta, 5. studenoga 1953.*

Arhitekt i pjesnik Carlo Alberto Rizzi izašao je iz kuće u deset ujutro. Savršeno uređene crne brade, uspravan i ponosan kao da pozira za konjanički spomenik, pogleda na trenutak uokolo, namjesti trobojnicu svijenu pod montgomerijem i napokon se uputi prema Sv. Antunu Novom, gdje će se ubrzo okupiti studenti.

Vjetar je donosio daleki žamor, viku i pjevanje. Grad je proteštirao protiv nasilja generala Wintertona, za vraćanje Tršta i svih iredentišćkih zemalja Italiji. Povorke su organizirane prethodne večeri, glasnici su trčali od kuće do kuće usprkos kontrolama Angloamerikanaca koji su prije devet godina okupirali grad. Devet godina, tijekom kojih je Rizzi slao pisma novinama, predočavao peticije vlastima, deklamirao vatrene patriotske poeme u teatrima i kavanama.

Rizzi, četrdesetšestogodišnjak, nazivao se “jednim od onih liberala kakvih više nema”, i patio zbog sudbine koja je zadesila njegov grad, okupiran od Nijemaca ‘43, od Tita ‘45. i malo zatim od Angloamerikanaca.

Velike sile nisu htjele da narodi Julijske krajine, Istre i Dalmacije slobodno izaberu vlastitu sudbinu, Talijani među Talijanima. Tršt je postao limb, nazvan smiješno i s omalovažavanjem “Slobodni Teritorij”. Ni tu ni tamo, nit’ meso nit’ riba: grad i teritoriji na sjeveru dodijeljeni su na upravu savezničkim vojnim vlastima i nazvani “Zona A”; prema jugu od granica grada “Zona B”, kojom upravlja Jugoslavija. Ponižavajuća pozicija bila je potvrđena takozvanim “Mirovnim sporazumom” iz ‘47. Ma mirovnim za koga?

Tršćanskim je ulicama patrolirala civilna policija Savezničke vojne uprave, čija je mobilna jezgra bila nazvana “Titova peta kolona”, zbog nasilnosti s kojom je savladavala manifestacije Talijana. Što se tiče Zone B, Tito je željeznom rukom brisao svaki trag italjskog identiteta.

Bilo je vrijeme za ponovno osvajanje izgubljenog dostojanstva. Možda bi baš taj 5. studenoga mogao biti dan istine. Besan, nesposoban prekinuti vlastita mozganja, gledao je zoru s prozora špavaće sobe.

Dana 8. listopada bila se gotovo ponovno pojavila nada, s obećanjem vraćanja Italiji Zone A. No 3. studenoga, na trideset i šestu obljetnicu oslobođenja Tršta, general John Winterton zabranio je svaku patriotsku ili komemorativnu demonstraciju. Bez obzira na zabranu gradonačelnik Bartoli postavio je trobojnicu na krov municipija. Winterton ju je dao spuštit i zaplijeniti, odbijajući je zatim vratiti gradskoj upravi.

Dana 4. studenoga, na obljetnicu pobjede u Velikom ratu, Rizzi je bio otišao na manifestaciju u Redipugliu, prvo mjesto iza “granice”. Na vojnome groblju velika se skupina ljudi sjećala oslobođenja od austrijske vladavine, prizivajući oslobođenje

od Slavena. Rizzieve su se oči ovlažile gledajući delegacije iredentističkih gradova: Zadra, Cresa, Lošinja, Izole... Nezaboravno. Uvečer, vrativši se vlakom u Trst, muškarci i žene nisu pojedinačno otišli kućama, već su hodali ulicama u malim povorkama, koje su se sastale na velikoj spontanoj manifestaciji. Na Piazza d'Unità već je više od tisuću osoba stajalo između palače municipija i Caffè degli Specchi. Iz veže prefekture izašao je engleski časnik civilne policije, koji je napao i istukao stjegonošu povorke, istrgnuvši mu iz ruke trobojnicu. Upravo u tome trenutku stigao je mobilni odred, crne kabanice i karabinke, koji je napao demonstrante. Ovi, uključujući i Rizzia, branili su se razbivši stolce i stolove iz kavane i upotrijebivši njihove noge kao toljage. U gužvi se Rizzi nekim čudom uspio dočepati stjegonošine trobojnice, koju je sada nosio sa sobom, presavijenu između sakoa i kaputa.

Neredi su se nastavili pred spomenikom Verdiu na Piazza San Giovanni, na Piazza Goldoni i u Via XX settembre, gdje je gomila napala kino rezervirano za engleske časnike. Usred gungule jedan policijski kamionet sudario se s trolejbusom: deset ranjenih policajaca.

U Via delle Torri, gdje se popravljao kolnik, demonstranti su pokušali podignuti barikadu od pregrada i valjka. Na kamenovane agenti su odgovorili pucajući u zrak, potom je deset džipova probilo blokadu i pristigli su furgoni prepuni agenata.

Sukobi su se proširili do trijemova Chiozze.

Ukupno je ranjeno dvadeset osoba. Sedamnaest uhapšenih. Studenti, i ne samo oni, odlučili su izaći na trg idućeg jutra. Sve bi se povorke sastale pred Policijskom komandom.

///

Zbog radova koji su bili u tijeku, ulica pred crkvom bila je sva raskopana. Na strani demonstranata bilo je tačaka, vreća

šljunka, poneki kramp i gomila ploča za popločavanje. Tu su se sastajale dvije ulice, Via xxx ottobre i Via Dante. Na uglu Via xxx ottobre, opasno blizu, bila je Policijska komanda.

Među dvjesto ludo odvažnih, okruženih mobilnom jedinicom, bilo je gimnazijalaca, studenata, poneki stari iredentišt i razni apolitični građani. Bilo je i bivših fašista, no, kvragu, nisu li i oni Talijani?

Mobilna jedinica poredala je džipove zaštićene metalnim mrežama, blindirane automobile, barem trišto agenata s čeličnim šljemovima, pendrecima i karabinkama, torbama prepunim limenki suzavca. Izgledali su prijeteće, no... je li bio trenutak istine ili nije? Rizzi je mahao trobojnicom i derao se iz petnih žila.

U jednom času iz reda se izdvoji jedan od zapovjednika, približi se gomili i zaustavi se baš nasuprot Rizziu, gledajući ga ravno u oči i mašući malim bičem. Nije bilo nikakve sumnje, radilo se o istom provokatoru od prethodne večeri. Blijed kao krpa, izraz hladniji od prosinačke bure. Naštade tišina. Ne obarajući pogled, Rizzi nasloni stijeg na rame. S užasnim naglaskom čovjek reče:

– *Ovou ye yedinou upuzorenje, nece byti drugi: razid' te se y wrautite swe kuća!*

Rizzi ga snažno gurnu u prsa i ovaj pade prema natrag. Agenti nisu uspjeli odmah napasti jer su ih demonstranti zaustavili salvama kamenja i šakama šljunka. Vidjelo se kako je poletio i jedan kramp, koji je tek za nekoliko centimetara promašio poklopac motora jednog džipa. Potom krenuše, i nalet je bio strašan.

Rizzi je trčao među udarcima, šakama, pendrecima, udarcima kundaka, “Son of a bitch!” (nije znao što to znači), “Pasji skote!” (to je već bilo jasno), uvredama na slovenskom i raznim crvenim mlazovima. S drugima uspije ući u crkvu i zatvoriti vrata. Bilo ih je više od trideset, svi su dahtali.

Bio je tu i Enrico Pinamonti, učitelj u nižoj gimnaziji, mršav, s naočalama i s anarhoidnim idejama. Što je radio tamo? Rizzi ga je jedva poznao, nisu nikada došli do više od dobar dan i dobra večer, a sada su se našli kao drugovi u opsadi.

– Dobar dan, Pinamonti.

– Dobar, Rizzi. Vidjet ćemo hoće li to biti dobar dan. Mogao bi još i poštati.

Vani su se nastavljali graja, povici, sirene, udarci u vrata. Zadihan, stigne župnik.

– Što se to događa?

Odgovori mu sredovječan muškarac s trobojnom maramom oko vrata:

– Zar ovo nije Božja kuća, oče? Morate nas zaštititi, ovi vani gori su od Nijemaca i titoista zajedno!

Svećenik se približi vratima i povika:

– Slušajte me, govori vam župnik. Ovo je teritorij Svete Stolicе, posvećen Sv. Antoniju Taumaturgu. Ovo je kuća Božja. Razbivši ova vrata, postat ćete oskvrnitelji. Prekinite s nasiljem, govorit ću s ovima unutra, i uvjerit ću ih da izađu, bez daljnjih neprijateljstava!

– *Kurac ću izać ako oni tamo ne odu ća!* – reče kosmati mladić.

– *Ako ću baš popit koju baštonatu, ću im i ja dat koju!* – reče drugi uhvativši dugi brončani svijecnjak i primivši ga kao da je koplje.

– Što radiš? Odmah ga spusti! Zašto nisi oštao vani ako si tako neuštrašiv? – vikao je svećenik. No vani se više ništa nije čulo...

...Upravo u tom času vrata se raskriliše pod udarom velike autopumpe, čiji je mlaz odmah prevrnuo opkoljene, otvorivši put sljedećem, još jačem udaru. Kad je vidio poplavlјenu crkvu, svećenik postade purpuran, i da nije bio u svetoj službi, sigurno bi opsovao. Poče vikati:

– Gdje je vaš zapovjednik? Hoću odmah govoriti s vašim

nadredenim! Istog časa!

Nitko ga nije slušao, masakr je već bio otpočeo. Udarcima karabinki razbiše lubanje nekoliko studenata. Krv se pomiješa s vodom. Mladić koji se nije mirio s tim da dobije a da nije dao zavrtla svijećnjak u zrak, zatim odozgo udari po ramenu jednog policajca, lupi drugog u trbuh, na kraju ga savlada barem sedam agenata, baci ga na pod i štane ga mlatiti dok se nije preštao micati.

Svi opkoljeni bili su uhapšeni i odvučeni. Svi osim Rizzia i Pinamontia.

Trenutak prije nego što će nahrupiti policija, profesor i arhitekt sakrili su se u ispovjedaonicu. Za dlaku su izbjegli udarcima i hapšenju. Oštadoše u sakristiji da bi razgovarali o onome što se dogodilo, dok je svećenik otišao protestirati u Policijsku komandu, govoreći da je crkva oskrvnuta i da će je on, pa makar se srušio svijet, ponovno posvetiti istog popodneva, pred vjernicima i cjelokupnim građanstvom.

– Baš živahan, s obzirom na to da je svećenik! – primijeti Pinamonti, potom pogleda Rizzia i dodaje: – Nije bila loša ona pljuska koju ste udijelili zapovjedniku.

– Nije bila pljuska, gurnuo sam ga – objasni Rizzi, ponovno se ozlovoljivši.

Nakon gotovo minute tišine Rizzi uzdahnu i tiho izrecitira:

– *Jadna Domovina, slomljena zloupotrebom vlasti beščasnih ljudi koji ne znaju za sram.*

– Ah, da, vi ste poeta. Ljupko, no ja nisam izašao na trg radi “domovine”, koliko god vam se to čini neobičnim. Ja sam internacionalist, ne vjerujem u domovine.

– Baš sam se pitao kojim ste povodom...

– Ne mogu oštati po strani kad se osporava policijsko nasilje. Uostalom, nisam ni iredentišt ni proslavenski raspoložen, niti pristajem uz Togliattia, koji o Titu mijenja mišljenje svakog dana, prema direktivama iz Moskve.

– Bojim se da vas ne razumijem. S kim ste onda? – reče Rizzi stisnuvši malo oči i pogladivši bradu.

– Mislim reći da, bez obzira na to hoćemo li završiti tu ili tamo, trebat će se uvijek boriti protiv vlastitih gošpodara, slovenskih ili talijanskih, svi zajedno.

– Pa što onda želite Trstu? – upita Rizzi, zainteresiran za neobično stajalište.

– Prije svega da ode Winterton s cijelom bandom. Potom podržati internacionalno bratstvo radnika koji govore talijanski i slavenske jezike i zaustaviti svaku patriotsku ili rasištičku odmazdu. Već se izreklo i previše opasnih glupošti o krvi i tlu, prije i tijekom rata. Dobro znam da se vi ne slažete.

– Kako bih mogao? Vi uspoređujete Führerove delirije o čistoći arijevske rase s legitimnom željom za ujedinjenjem svih Talijana u jednu državu! Ja sam stari liberal i oduvijek sam bio antifašist. Nisam sigurno ja kriv što su se riječi kao što je “domovina” uprljale jer su se njima služili demagozi. Pitajte građane Pule ili Zadra žele li se osloboditi Titova jarma! Poštoje razjedinjene obitelji, dijašpora... – glas mu zašade u grlu, što Piamonti iskorišti:

– Ostavimo Bibliju na miru! Riječi kao što je “dijašpora” ne čine ništa drugo doli zaoštavaju umjetni sukob. Mržnja udaljava narode koji bi se zapravo trebali boriti protiv onih koji ih iskorištavaju. Dragi Rizzi, ja ne sumnjam u vašu iskrenost, no domovina koju želite ujediniti je buržoaska, demokršćanska i s gošpodarima koji su do jučer svi bili fašisti te se potom preobratili u demokrate, a talijanska se policija ne ponaša ništa bolje od SVU-a, štoviše. Vi mislite da bi za nas Trščane bio napredak da pendrekaši slušaju naredbe iz Rima umješto onih SVU-a? Vrlo neracionalno. Kažem vam ja da upravo zbog takvih neracionalnosti SVU bolje provodi represiju.

– Kako molim? – prekine ga Rizzi. Htio je vidjeti dokle može ići Pinamontievo akrobatsko razmišljanje.

– Trst je podijeljen na talijansku iredentističku većinu, slovensku manjinu i talijansku autonomašku manjinu: dobar razlog da se u policiju pripušte Talijani iz drugih pokrajina, Slovenci i Trščani autonomaši. Na taj način talijanski agenti zauštavljaju proslavenske manifestacije, dok Slaveni i autonomaši, kao što se upravo dogodilo, tuku Talijane. Upravo je rasna mržnja, koju vi nazivate “patriotizmom”, gorivo za mašineriju SVU-a, a vjerojatno i za svaku drugu državnu mašineriju.

– Ma što ste vi, anarhišt? U kakvoj se pak udruzi borite?

Pinamonti štavi ruku pod kaput, izvuče presavijene novine i doda ih Rizziu. Bio je to dvotjednik, zvao se “Komunistički program”. Rizzi ga prolišta i brzo preleti, zaustavivši se nekoliko minuta na izvještaju o saštanku Internacionalističke komunističke štranke, o kojoj nikada nije ništa čuo, što se održao baš u Trstu prošloga ljeta.

– Što je pak ta Internacionalistička komunistička štranka? Njezin ste član?

– Ne baš, no imaju ideje vrlo slične mojima. Nisu ni uz Moskvu ni uz Beograd, mrze Staljina i smatraju Rusiju kapitalističkom zemljom.

– Bizarno. Tko joj je na čelu?

– Nema predsjednika, no najviđeniji je predstavnik onaj Amadeo Bordiga koji je ‘21. osnovao Komunističku štranku Italije, iz koje je izbačen nekoliko godina kasnije.

– Čini mi se da sam čuo za njega. U svakom slučaju, dragi moj Pinamonti, ja sam bio prisutan kada je Titova Četvrta armija pucala na talijansku gomilu 5. svibnja ‘45. Vi radite lijepu analize, no kad se radi o životu ili smrti, treba se odlučiti, i ja mislim da bi Ištra, Rijeka i Dalmacija radije bile s nama, koji govorimo njihov jezik, nego s razbojnicima koji se izražavaju brundajući i bacaju ljude u fojbe. Vi naštavite misliti kako vam drago, a ja ću naštaviti upotrebljavati riječi koje preferiram, uključujući i “domovina”.

Pinamonti oštade nekoliko sekundi u tišini, zatim reče slegnuvši ramenima:

– Dragi Rizzi, i vi činite kako vam drago, no s obzirom na to da ste pošten čovjek, htio bih vas upozoriti da biste patriotizam, ovdje i sada, lako mogli dobiti u guzicu.

I s tom bolnom naznakom rasprava se završi.

///

U četiri popodne zvona Sv. Antuna prizvaše svjetinu. Župnik je ponovo posvećivao okrvavljenu crkvu. Stubište i okolne ulice bile su prepune ljudi, atmosfera je bila napeta, već su se okupljali policijski džipovi. Nakon pola sata župnik iziđe u procesiji i noseći visoko križ, započe blagosiljati vanjske zidove. Tišina. Muškarci skidoše šešire. Svi se prekrižiše.

Rizzi i Pinamonti, izgubljeni u gomili, promatrali su Engleze, njihove prijezirne izraze, prste koji su lupkali po oružju. Uobičajeni časnik – prema nekima izvjesni “major Williams” – zaprijeti raštjerivanjem “saštanka”. Ponovo krenu kiša kamenja, s vjernicima koji su je pokušavali zaustaviti i župnikom koji je nastojao završiti obred. Iz jedne pokrajnje ulice mitraljeski rafali, u zrak... zatim u visini čovjeka!

Panika: u općem bježanju ranjene bi uprtili na ramena, no policija je zaustavljala i tukla pomagače. Na stubama su svi mogli vidjeti velike mrlje krvi. Župnik i vjernici pobjegoše u crkvu, no progon se nastavi sve do oltara, hidranti poplavise brod, čula se vika: *Ima mrtvih! Ima mrtvih!* i *Gošpod Bog, će nas ubit, tirajmo im kega.*

Rizzi izgubi Pinamontia iz vida, zatim izgubi trobojnicu, napokon dobije metak u debelo meso koji mu probi desni guz i izade jedva okrznuvši spoj bedrene kosti. Pinamonti se izvuče, dobivši tek pendrekom po sljepoočnici i pokoji udarac u bubregu.

Pogine mladić od šesnaest godina, pogođen u srce. Zvao se Pierino Addobbati, rekoše da je bio sin jednog liječnika izbjeglog iz Zadra. Svi se sjetiše njegove trobojne trake u zapučku, natopljene krvlju. Umre i Antonio Zavadil, brodski konobar od šezdeset godina, podrijetlom Čeh i naturalizirani Tršćanin. Bilo je dvanaest teško ozlijeđenih i četrdesetak uhapšenih. Policija je demolirala sjedišta Movimenta sociale italiana i športskog društva Plamen, kako bi se učinilo da je zaustavila neofašističku manifestaciju.

Talijanski dopisnici britanskih novina u svojim su člancima govorili o "huliganskim akcijama neofašističkih kriminalaca".

Iz Rima predsjednik Savjeta Pella pozva Tršćane na "očuvanje mirnoće koja odlikuje snažne".

Dan poslije objavljen je generalni štrajk. Napetost je rasla dok, oko deset ujutro, nisu ponovo počeli sukobi i pucanje. Na uglu Mazzinieve i Milanske ulice demonstranti preokrenuše i zapališe jedan policijski džip. Provališe u sjedišta slovenskih i autonomaških udruga i demoliraše ih. Netko hitnu ručnu bombu na Prefekturu. U Via del Teatro policija otvori vatru i na ljude po prozorima. Tog 6. studenoga policija je ubila još četiri osobe, a trideset ih je ranjeno.

Rizzi je to saznao ležeći potrbuške na bolničkom krevetu, ponižen i utučen, i više nego na domovinu mislio je na vlastitu stražnjicu.

Taj Pinamonti ili je prorok ili donosi nesreću.

III. *Oko svijeta, 25. prosinca 1953.*

Tvar koja opušta srce, nektar koji umiruje pobune mišića, vilinske priče ispričane koštima i zglobovima. Opor plod *Papavera somniferuma*. Ruka Turčina, ruka Laošanina, ruka Burmanca. Miran ručni zglob, oštrica koja reže, mliječ koja se

na zraku gruš. Smeđa kaša koja lijepi pršte. Vlakna i jagodice prštiju, djeca koja se igraju borovom smolom.

Chandu, pripremljeni opij. Hljebovi koji ispunjavaju sanduke koji ispunjavaju kamione koji stižu do aviona ili brodova što ih čekaju. Zadovoljni carinici, zatvorene oči vojski i država, ulaganja kroz banke. Kilogram opija postaje što grama morfija koji postaje što trideset čistog heroina koji se miješa s puderom, kredom u prahu, tko zna s čim još.

Na svaki dolar uložen u opij zaradi se pet tisuća.

Roba koju sanja svaki trgovac, željeni dodatak svakog kružnog sustava.

Putovi koji se križaju. Od Turske do Sicilije preko Bugarske i Jugoslavije. Od Sicilije do Marseillesa. Od Indokine do Marseillesa na brodovima Legionara. Od Marseillesa do Sicilije.

Od Mediterana do Amerike.

“The French Connection”

Kravata steže ruku. Žurno ubodena igla u pregib lakta razdire venu, dobro vidljivu pod tamnom kožom. Mlaz plazme, eritrociti, leukociti, nepotrebni trombociti izbačeni u vanjski svijet. Psovka uključuje Stvoritelja. Nitko je ne čuje.

Osim Stvoritelja.

I žohara, iza rubnih letvica.

No tko zna postoji li zaišta Stvoritelj. A žohari nemaju ušiju. Tijelo: ljuska drhtaja i treptaja, niti jedan mišić koji bi radio što mora a da se ne žali. Krv mrtvacu na nogama, miris akutne upale desni, hladan znoj.

Glazbenik pritišće rupčić na rupu. Uzdiše. Veže kravatu oko druge ruke. Teško je pritisnuti klip šprice. Ruka koju manje upotrebljavaš čini se da pripada nekom drugom. Mozak ne zna njome upravljati. *Mir, mir, diši i pokušaj ponovo.*

Evo, nema problema. Topli serum počinje svoj put.
Euforija i ugoda, palac po palac.
Odveže kravatu kupljenu kod Brooks Brothersa.
Tih prdac blaženstva. Osmijeh. *Sretan Božić.*

Prvi dio
Šipan

POGLAVLJE I

Napulj, hipodrom u Agnanu, nedjelja, 3. siječnja 1954.

Magione iziđe prvi na trkalište, praćen džokejom u plavom i zlatnom, bojama konjušnice. Započe kružiti, tresući vratom, kao da razbija napetost. Čistokrvni četverogodišnji riđan, njuška tanka i zašiljena, '53. već je imao dobru sezonu, brojni dobri plasmani i dvije pobjede. Iza njega džokeji dovedoše druge životinje, krasne, metar i osamdeset do grebena, daha koji se gubio na britkom popodnevnom zraku. Giuseppe Marano pogladi vrat svoje Ninfe, apsolutnog favorita, iako je znao da je od njih dvoje on nervozniji. Baci ispitivački pogled na gledatelje, zatim završi krug kontrolirajući opremu po ne znam koji put. Kobila frknu nekoliko koraka od Laria: mužjaci joj nisu bili dragi. Zatim Verdi, Augusta i Redipuglia, i oni jako lijepi, no brzi najviše za dobar plasman, da nije Auguste, koja bi na teškom terenu mogla nešto i napraviti. Do jučer, prije vedrog neba te zimske nedjelje, u Napulju je kišilo i trkalište je još bilo mekano. Monte Allegro, najnervozniji u grupi, stigne frkćući i zatežući uzde, ne obazirući se na glas trenera, koji mu je, činilo se, nešto šaptao kako bi ga smirio. Ništa novo: Monte Allegro bio je jedno od onih grla koja je teško kontrolirati, koja prelete prvih tisuću metara i padnu u završnici.

Na tribini Salvatore Lucania upali cigaretu i promotri kako

vjetar odnosi prvi dim. Morao je skinuti rukavice i sada se gotovo pokajao: hladnoća je bila intenzivna. Okrenu se prema Vitezu De Dominicisu i reče: – Zar ovo nije bio grad od *o, sole mio*? U kurac, hladno je kao da smo u New Yorku!

Vitez se nasmije, za njim odmah i svita koja ih je okruživala. Lucania se stisnu u kaput od devine dlake i nastavi pušiti.

Dva novinara približiše se s notesima u rukama.

– Gospodine Lucania, kažu da je Eduardo zainteresiran za film o vašem životu. Jeste li se susreli s njim?

– De Filippo? Ne. Divan čovjek, velik umjetnik, no neće mu dopustiti snimiti taj film, kažem vam ja.

– I, recite, koga biste izabrali da vas glumi na velikom ekranu?

Lucania popravi naočale. – Carya Granta, *of course*. Od Talijana mi se sviđa Amedeo Nazzari.

Mrk i jasan pogled uvjeri tisak da bi bilo došta. Odgovoran za taj pogled bio je Stefano Zollo, bikovskog vrata utegnutog u tanku kravatu, uz njega Victor Trimane, tamo kako bi špiječili ljude da gnjave šefa.

– Konji ulaze na trkalište – najavi špiker preko zvučnika.

Džokeji, već u sedlu radi zagrijavanja, natjeraše konje da prohodaju kako bi isprobali stazu. Ninfa se činila bijelom princezom među Maurima. Marano zaveže mali bič za zapešće i spusti kapu na čelo. Lario osjeti miris ženke i zatrese glavom. Potom prodoše Verdi i Magione, za njima Augusta i Redipuglia. Zadnji Monte Allegro: vranac je visoko držao glavu, pokazujući zube, i Cabras, džokej sa Sardinije, mučio se da ga zadrži pod kontrolom, nastavljaajući mu pričati i milujući ga, bez velikog uspjeha.

Saverio Spagnuolo pričekava da se dječak vrati od kladioničara s vjerojatnostima uloga. Ugleda ga kako trči u njegovu smjeru i ču ga kako mu šapće: – Save, Ninfa je na 2:1.

Spagnuolo kimnu i obrati se izvjesnome koji mu se bio približio:

– Druže, Ninfa je velik favorit, mogu ti je dati za sedamdeset pošto, ne više. Ali ima drugih konja, ako hoćete, i tamo su uloži veliki.

Ovaj mu štisne ruku dodajući mu zarolane novčanice: – Ti me misliš napraviti budalom. Sedamdeset pošto je u redu. Na Ninfinu pobjedu.

– Na usluzi. Svako ti dobro.

Ilegalni kladioničar baci još jedan pogled na konje koji su koračali štažom i sjeti se uputa: držati kvote niskima dokle god se bude moglo.

Naškraba u notes nekoliko konvencionalnih hijeroglifa i ubaci ga u džep. Zatim ponovo pošalje momčića do kladionice.

– Dvadeset tisuća na Ninfu za četiri petine.

– Sedamdeset pošto.

– I sa šporom štažom? – prigovori kladioničar kako bi ga uvjerio da poveća kvotu.

– Sedamdeset pošto, dobra prilika. Ako vam to ne paše, kladioničar će vam platiti dva naprema jedan.

Spagnuolo primi snop i brzo prebroji, nažvrlja nešto i otkine jednu traku.

– Pet tisuća na Ninfu.

Sudac daje znak da konje odvedu na start. Magione uđe prvi, za njim Augusta. Marano zadrži Ninfu dok Lario ne uđe. Monte Allegro kružio je još daleko, praveći probleme jahaču. Nervoja zarazi i Verdia i Redipugliu, koji počese frktati i potezati uzde. Gennaro Iovene zatvori kovčez s veterinarskim instrumentima i krenu prema izlazu iz konjušnica. Intenzivna svjetlost zaslijepi ga čim iziđe na otvoreno. Nakon trenutka oklijevanja krenu uličicom nadesno, prema štažama, vidjevši u daljini konje kako ulaze na start. Čovjek u crnom kaputu, s rukama u džepovima, štajao je leđa okrenutih trkalištu. Iovene se ograniči na kimanje glavom i kad ovaj zapali cigaretu, znao je da je znak stigao na odredište.

Produži ne okrećući se, slušajući sve glasnjiju graju publike.
– Konji su na početnoj poziciji. Još minuta do zatvaranja oklada na totalizatoru – odjeknu iz zvučnika.

Marano je čvrsto držao Ninfu. Kobila uperi njušku preko vratašca. Drugi su već bili unutra, svi osim Monte Allegra, koji se nastavljao opirati. Snažnim udarcima po bokovima i pomoću par poslužitelja Cabrasu uspije natjerati ga da uđe.

Cassazione je toptao gotovo kao i vranac koji je posljednji ušao. Nastavljao je nervozno brisati nos. Pored njega ni Kociss se nije osjećao miran, sa svim tim novcem u džepovima. Bilo ga je više nego što ga je bio izbrojio u dvadeset godina života. Kimnuše onima koji su ih čekali pred kladionicama, dodajući im novac jednim trenutačnim pokretom. Krenuše sva četvorica odjednom, uvukavši se među ljude koji opsjedali štandove kladioničara. Kociss pruži snop novčanica: – Sto tisuća na Monte Allegra! Kladioničar ispruži vrat: – Što?

Jače. – Sto tisuća na Monte Allegra!

Ista se scena ponovi na druga tri štanda. Kladioničari se okrenuše jednim pokretom kako bi ispisali kvote na ploče. Od sedam naprema jedan na pet naprema dva. Uspjelo je.

Kociss potrči kao munja do totalizatora u pokrivenoj zgradi, gurnuvši nekoliko kladilaca, stigne do kladionice u posljednjoj mogućoj sekundi: – Sto tisuća na broj šest, Monte Allegra.

Blagajnica i ne trepnuvši okom izda potvrdu. Na totalizatoru kvota Monte Allegra padne sa što sedamdeset lira na malo više od devedeset.

Kociss se nasmiješi Cassazioneu: – Ajmo!

Vratašca se otvoriše sa zajedničkim metalnim treskom, prosvuši životinje po stazi.

– Krenuli!! – zagarmi špiker.

Saverio Spagnuolo ih ugleda kako jure pred njim. Snažno stisnu zgužvane novčanice u džepovima i pomoli se svojoj majci na nebu da sve dobro prođe.

Magione odmah povede za nekoliko duljina, na ulazu u zavoj. Marano ga pušti, držeći Ninfu malo odvojenu, na njegovu tragu. Odmah za njima Verdi, s boka Redipuglia ispred Laria i Auguste, Monte Allegro duž ograde.

Iovene se zauštavi nekoliko metara pred vratima. Reče sam sebi da je to znatizelja da se pogleda utrka, no dobro je znao da je to bio strah. Strah da bi nešto moglo poći po zlu. U svakom je trenutku imao osjećaj da mu kovčežić klizi iz znojne ruke i da bi mu ga netko mogao istrgnuti. Injekcija koja je bila unutra vrijedila je dvjesto pedeset tisuća lira. Proguta.

Na tisuću metara Ninfa započe svoje napredovanje, pritišćući Magionea, koji je napredovao na čelu duž ograde, sve dok mu se nije našla s boka. Augusta i Lario počеше gubiti metre, na terenu nepovoljnu za galop. Cabras zadrži Monte Allegra duž užeta, skrativši udaljenost od vodećih i preštižući Verdia s unutrašnje strane. Marano se okrenu kako bi provjerio situaciju, i ugleda vranca kako dobiva teren dok nije stigao iza Magionea. Jedina stvar koju je uspio pomisliti, kad su bili na četirišto metara od cilja, bila je: NE JOŠ.

Kociss i Cassazione stajali su na cilju, zadržavajući dah.

Na dvjesto metara od cilja Ninfa, bacivši se naprijed, pomaknu se malo ulijevo, u prednosti već za jednu dužinu pred Magioneom. Cabras munjevito ubaci njušku Monte Allegra u razmak koji se otvorio. Marano shvati da je trenutak, mahnu laktovima kao da traži najviše od kobile, no zapravo je zadržavajući. Ugleda Monte Allegra kako mu se pojavljuje s boka i gura njušku naprijed sve dok ga na cilju nije pretekao za duljinu vrata.

Salvatore Lucania poprati završnicu sa suzdržanim osmijehom, dok su svi, uokolo, i dolje, u parteru, ludjeli od bijesa i nevjerice. Monte Allegro prvi, zatim Ninfa, Magione i Redipuglia.

Vitez De Dominicis zapljeska: – Komplimenti, don Salvatore, još ste jednom pobijedili.

Lucania se andeoski nasmiješi: – Što ćete, oduvijek sam se

sviđao. Čak i sreći!

Roj ljudi oko njih zapljeska i nasmija se jednoglasno.

Stefano Zollo oštade pasivan, pokrenuvši se tek kad Lucania odluči da je trenutak za silazak.

Podignuvši brdo novca, Kociss i Cassazione osjetiše kako se smiruje uzbuđenje i opustiše se navalom smijeha koja im na nekoliko sekundi oduze moć govora. Kad su stigli do grupe, ponovo se uozbiljiše. Zollo uzme svežnjeve novčanica i dade im znak da neštanu, no upade šef: – Ma ne, zašto, dobri su to momci, tako se kaže, zar ne? Dobri momci! Poklonimo im nešto lijepo, Steve, zaslužili su!

Tjelesni čuvar pruži nešto novca dvojici mladića, gledajući u *bossa* dok ovaj nije prestao kimati.

Dva potrčka pogledaše novčanice, ne nalazeći hrabrošti da ih stisnu. Pet tisuća lira. Po glavi. Zollo reče: – Neštanite.

Otrčашe, presretni zbog novca i zbog činjenice što ih je veliki šef udoštio pažnje.

Dok se Vitez opraštao nizom naklona, Zollo pruži kuvertu čovjeku u crnom kaputu, protisnuvši: – Svakome njegov dio. U tom trenutku poleti pljuska. Zollo ga uhvati krajičkom oka, bijeli šal i šešir. Jedan mladi čovjek, mlađi od trideset, dobro odjeven, udario je šefa po licu. Ne jaka pljuska, već izazivačka gesta, uvreda. Okrenu se da ga uhvati, da dezintegriira tog ludog idiota, no *don* Salvatore Lucania, poznat u cijelome svijetu kao Charles “Lucky” Luciano, ošinu ga pogledom: ne reagiraj.

Oštade nepomičan, pogleda uprta u lice budale koja se igrala vatrom. Utisnu ta lica u pamćenje. Bila su dvojica i usudila su se buljiti Lucianu ravno u oči, prije nego što će ih pratnja odgurnuti izvan dosega.

Lucky Luciano se osmjehnu. Osmijeh koji je Zollo dobro poznao, onaj kojim te je mogao pozvati na tvoj špovod: – *Don't worry*, seljačka posla, ništa važno! Naučiti gubiti je nešto što se uči u starosti, prijatelji. Vidi se da se sreća više smiješi starim

umirovljenicima kao što sam ja!
Riječi koje samo dijelom smanjiše napetost.
Zollo stisnu zube dok su izlazili.

POGLAVLJE 2

Bologna, Zona S. Donato, 4. siječnja

Takve se hladnoće sjećaju samo najstariji, davno prije rata, kad su se mnogi od nas tek rodili. U svim se barovima u Bologni govori samo o termometru. Duge diskusije, da ne kažemo svađe, o najhladnijoj zimi stoljeća, kao da razgovor o njoj oko peći drži na udaljenosti drhtavicu i gripu.

U baru Aurora, do neki dan, većina nas smatrala je da su, bez obzira na sve, prvi dani veljače '32. bili najhladniji otkad ljudi pamte. Onda je jučer *Il Resto del Carlino* objavio da u Bologni trinaest ispod nule nije bilo već sedamdeset godina. Odmah se netko probao usprotiviti, jer zna se da kad *Carlino* nema vijesti, da ih izmišlja, a *L'Unità* nije ništa slično objavila, i iz sobice s biljarom netko je viknuo da su je baš njemu došli pričati, tu priču, kome je '32. uginula krmača od hladnoće, a to znači da je bilo bar petnaest ispod ništice.

Na kraju je pitanje riješio Garibaldi, koji je jedan od najstarijih i koji sa svojih sedamdeset i pet godina još nije posenilo.

– Trinaest stupnjeva, sjećam se dobro, imao sam više-manje sedam godina. Govorilo se “hladnoća za usmrtiti”, zbog Smrti u taroku, *al tragg'*, trinaest. I ako je Bortolottiu crknula krmača '32, to je zato što je prije rata živio u Vergatu, a tamo je, kao što svi znaju, hladnije nego u gradu.

O hladnoći je, tako, postignut sporazum, i onda su se nekoliko dana razgovori vrtjeli oko snijega, jer kad govorimo o njemu, ocjenjujemo rad čistača, to ješt komunalne uprave. A tu nije bilo važno jesmo li komunisti, jer svi vide da su ulice da za-

plačeš, i tako svatko traži način da kaže svoju, a da ne okrivu gradonačelnika Dozzu. Jer, na kraju krajeva, nikome se ne sviđa priznati pobjedu onim reakcionarima iz *Carlina*, koji svakog dana izlaze s fotografijama neke ulice, a i iznad njih golemi naslovi o skandalu.

– Kažem vam ja, koji još imam dobro pamćenje – kaže la Gaggia slažući petnaest karata. – Zima '27. bila je još gora, jer se sjećam trijemova koji su izgledali kao tuneli, sa snijegom zguranim u stranu koji je dosezao sve do svodova.

Garibaldi zatrese glavom, zatvara karte i ispija zadnju kap rakije. Zatim podiže pogled i praznu čašu prema Capponiu, s one strane šanka, prezausetim svadom s bratom da bi ga primijetio.

– Oštavi se ti sjećanja – uspaljuje se Bottone. – '27. još je bilo nekog tko je čistio snijeg. Probaj ga sad sakupiti u Via Saragozza, i vidjet ćeš da ćeš moći napraviti trijem Sv. Luke i na drugoj strani ulice!

Lupa rukom po stolu pred Walterúnom, koji se ne može odlučiti baciti kartu: – Ajmo, dragi, u ovom krugu vas tučemo.

I tako, čim Puljiz štavi na stol dvije karte, la Gaggia, Bottono par, otkriva četiri dame i dobro kreće s dvadeset i osam bodova.

– Znaš da tu treba hrabrošti! – kaže Bottone dok reže dinarima.

– Ti mi reci kakve veze ima gradonačelnik sa snijegom po cešti. Ne, objasni mi, je l' on bira one koji bi ga trebali čistiti?

La Gaggia da će odgovoriti, no Bottone već priča: – Ne, jer ovdje su, čini se, samo Partijini ljudi. A znaju svi da čistiti snijeg idu samo vagabondi, koji su nizašto i koji nemaju baš volje raditi – usredotoči se na igru, zatim nastavlja. – Što se čude? Je l' ima još koga koji dobro radi svoj posao, na ovome svijetu? Ne, svi smo u penziji, mi pošteni, pet tisuća lira na mjesec i hvala lijepa, a ima ih koji uzmu pola milijuna za to što griju stolac. Ton se podiže, glas podrhtava, svijetle se oči šire. – Imaju sreće što smo štari, dobri Bože – na to, kao i uvijek, pršt

počinje lupati po stolu – da ja imam botun, koji da pritisnem, izleti jedna atomska bombica da ih sve poubija, možda bi se tu našao i koji nevin, ma ja bih ga ipak pritisnuo, garantiram ti – već gotovo viče, baca na stol kralja kope, pa mu ga pokupi Garibaldi morom.

U taroku Bottone je jedan od najboljih igrača u baru. Znamo svi da je gotovo nemoguće da pogriješi, jedino se možemo nadati da će se iznervirati, jer ako krene s atomskom bombom i botunom, lako se može dogoditi da izgubi krug. A taj je govor barem jednom dnevno na redu, o najrazličitijim temama, s prstom koji lupa po stolu i atomskom gljivom koja briše nepravde. Eto zašto je Gualandi Rino za sve Bottone, botun.

O snijegu, jedini koji ne kaže što misli je Walterún. Malo zato što se mora usredotočiti na karte, jer baš i nije šampion, ali najviše jer je živio sedamnaest godina u Manfredonii, blizu Baria, onda trideset u Milanu kao radnik i došao je ovamo pred samo dvanaest godina. Njegovo mišljenje vrijedi tako, tek da bi se nešto reklo, jer koliki je snijeg bio '28. na trgu pred milanskom katedralom nas zanima samo kao zanimljivost. Onda, mora se reći i to da njegove priče o Milanu nisu uvijek jasne, kao ona kad on kao mlad prelazi naselje na biciklu jer ide na posao, a drugi ga dječaci pozdravljaju vičući "Walterún, Walterún", i mi mislimo da to znači nešto kao Walterčina, jer Walter Santagata ima široka ramena i bit će da je visok bar metar i osamdeset. No kad to priča, kod našeg Walterúna osjeća se gorčina, i ne razumijemo je li to nostalgija ili nešto drugo.

U svakom slučaju, vrijeme, i ono što je prošlo i temperatura, tema je starijih, onih koji su u baru Aurora kao kod kuće: tarok i brbljanje. Oni koji još rade, naprotiv, dolaze u sobu s biljarom da bi razgovarali o športu i ženama. No nije važno o čemu se diskutira, ili tko to čini, došta je uvijek poštovati Pravilo: ne govori se ispod glasa, ako moraš šaptati u nekom kutu, idi se ispovjediti svećeniku, nemoj ovamo dolaziti, gdje to nikog ne

zanimaju. Ovdje se govori u skupinama, po trojica, četvorica, ponekad cijeli bar, jer ima pitanja, kao što su biciklizam ili politika, koja zagriju dušu i podižu glas. A da se netko uvrijedi i ne dolazi neko vrijeme, to je rijetko, i svi se toga sjećamo, a još je rjeđe da netko malo pijan podigne ruku, da poleti kakva pljuska, kakvo naguravanje, i trezniji se moraju umiješati. Kao onda kad je '48. Staljin izbacio Tita iz Kominterne, i ostali smo svi ovdje raspravljati, s napola spuštenom roletom, dok nije svanulo.

Najmlađi, naprotiv, nikad ništa ne govore. Prave se da su slučajno ovdje, u prolazu, i zato ne skidaju nikad kaput, čak i kad nikud ne idu. O, Bože, neki da, plesači *filuzzia* na primjer, dođu pa izgledaju kao da su izašli iz američkog filma, s mantilom i cigaretom koju puše bez ruku, i čini se da će naručiti jedan *whisky*, a zapravo je to uvijek goraki Fernet ili Sambuca. Oni stvarno poslije idu na plesnjake, poneki čak izvode i svoje točke koje bi mogle posramiti Freda Astairea. Sviđa nam se što dođu ovamo nešto popiti prije odlaska na ples, jer svi se malo osjećamo kao oni ljudi s ručnicima oko vrata koji masiraju boksače prije meča. Jer Robespierre Capponi, za sve Pierre, najbolji je plesač Sekcije, kvarta, a možda i Bologne. I Nicola ga gnjavi kad se ujutro ne uspije dignuti jer se kasno vratio, ali zna i on da smo svi mi ponosni jer nam kralj *filuzzia* poslužuje piće, jer je uopće u našem baru.

Nicolu Capponia, koji je za nas samo i uvijek Capponi, s onim glasom kao u medvjeda, bolje je ne ljutiti. Kad je vrijeme za zatvaranje, grakne nešto, izvuče piljevinu i počne okretati stolce. Onda i oni koji su ostali dokasna ustaju i idu kući, no gotovo sa žaljenjem, i dođe nam da pomislimo, da nema zatvaranja, ostali bismo ovdje zauvijek.